

ДОСТЪПНО ЛИ Е ПРАВОСЪДИЕТО ЗА ЖЕРТВИТЕ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ ПО ВРЕМЕ НА COVID-19?ⁱ

Георги Милков

E-mail: gmilkoff@gmail.com

Сдружение „Център за съзидателно правосъдие“. Изпълнителен директор и ръководител на Консултативен център по проблемите на домашното насилие. Професионалист с опит в социалното развитие, образованието и обществената сфера. Автор е на 14 публикации (3 студии и 11 статии) в областта на партньорството между институциите, превенция и социална защита от домашно насилие. Изследователските му интереси са фокусирани към подобряване на сътрудничеството на местно ниво между компетентните органи по защита и превенция на домашно насилие.

Abstract: There is a public discussion in Bulgaria on the implementation of the Law on Protection from Domestic Violence (LPDV). A step has been taken for the uniform application of the LPDV with an interpretative decision of the Supreme court. There are legal procedures regarding access to public information about the judicial activity of the courts, which were not the subject of a research study. To date, no information has been analyzed on the application of the special law by the district courts in Bulgaria under the conditions of restrictions imposed in connection with COVID-19. Jurisprudence on access to justice for victims of domestic violence under special measures to protect public health has not been studied. An NGO has conducted a study on the implementation of the LPDV. Applications under the Access to Public Information Act have been submitted to 27 district courts. There are different practices in legal protection from domestic violence in district courts in the regional cities in Bulgaria. Some courts require an electronic signature when submitting an application for protection by e-mail. Controversially, the duty of the courts for openness, accessibility and transparency in the activity during COVID-19 is applied in practice. It is necessary to promote the possibility to file documents electronically in the courts, which can be a priority of the Supreme Judicial Council.

Keywords: domestic violence, victims, access to justice, case law.

Увод

Съществува ли равен достъп до правосъдие по време на COVID-19? Пострадалите от домашно насилие как получават съдебна защита по време на социална изолация?

Темата за насилието в семейството придобива актуалност през последните години в България. Всяка четвърта жена и всеки пети мъж твърдят, че са били жертва на домашно насилие, се посочва в представително проучване (*Национален център за парламентарни изследвания*, 2019). Наблюдава се тенденция за увеличаване на съдебните дела за защита от насилие в семейството. Вероятна причина е въведените ограничения в социалния живот по повод COVID-19. Мнозинството от пълнолетните български граждани подкрепя промените в Наказателния кодекс, с които се криминализират всички физически и психически форми на домашното насилие (*пак там*). Налице е професионална и обществена дискусия по прилагане на Закона за защита от домашното насилие (ЗЗДН), седемнадесет години след неговото приемане (2005). Подготвен е законопроект за изменение и допълнение на ЗЗДН (2022). Направена е първа крачка за еднакво прилагане на закона с тълкувателно решение на върховната съдебна инстанция (2019). Съществуват законови процедури относно достъп до обществена информация за правораздавателната дейност на съдилищата, които не са били обект на изследователско проучване. До момента не е изследвана и анализирана информация за прилагането на специалния закон от районните съдилища в България в условията на извънредно положение във връзка със COVID-19 и извънредна епидемична обстановка. В България не е проучена съдебната практика как се осигурява

достъпът до правосъдие на всички български граждани и специално на жертвите на домашно насилие, по време на специални мерки за защита на общественото здраве по повод COVID-19.

Достъпът до обществена информация относно правораздавателната дейност на съдилищата е регламентиран в Закона за съдебната власт (ЗСВ). Гражданите и юридическите лица имат право на информация за работата на съдебната власт, като органите на съдебната власт са задължени да осигуряват откритост, достъпност и прозрачност в дейността си (чл. 5 от ЗСВ).

Във връзка с противоречива съдебна практика (на *Софийски градски съд (СГС)* и съответно на *Софийски районен съд (СРС)*) е прието Тълкувателно решение на *Върховен касационен съд (ВКС)*, който приема, че

*Молба по реда на ЗЗДН за съдебна защита срещу нов акт на домашно насилие, следващ по време издадена в полза на същото пострадало лице заповед за защита по чл. 15, ал. 2 ЗЗДН, с която спрямо същия ответник/извършител е наложена мярка по чл. 5 от ЗЗДН, чийто срок не е изтекъл, е допустима.*ⁱⁱ

Направено е предложение (Председателят на СГС Ангел Ангелов) пред върховната съдебна инстанция да се произнесе по прилагане на ЗЗДН по повод влезли в сила решения и определения на СГС, в които са възприети противоречиви взаимноизключващи се решения при подаване на последваща молба за защита от пострадало лице (чл.15, ал.2 от ЗЗДН).

ЗЗДН определя съда като основната институция, която защитава пострадалите от домашното насилие. Не се използват масово съдебните процедури за защита. Много нисък е делът на респондентите, които биха препоръчали на свои познати, жертви на насилие в семейството, да потърсят закрила по съдебен ред (*НЦППИ, 2019*).

Липсват достатъчно изследвания на съдебната практика в България за прилагането на ЗЗДН на две инстанции (районен и окръжен съд). Разглеждането в 28 окръжни съдилища (последна инстанция по ЗЗДН) формира местни практики и често противоречиви решения по идентични случаи. Възможността ВКС да се произнася с окончателно решение би позволило да се прилага единна съдебна практика. (*Милков, 2019*)

Методика на изследването

Проведено е изследване на прилагане на Закона за защита от домашно насилие (2022 г.) от неправителствена организация (Сдружение „*Център за съзидателно правосъдие*“) с 17-годишен опит във възстановителни програми за жертви и специализирани програми – за извършители. Авторът на статията участва в провеждане на изследването, като научен ръководител и изследовател. Използвани са емпирични методи за проучване чрез подаване на стандартизирани заявления по Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ) до всички РС в областни градове, които включват 11 теми (за срок от 01.01.2021г. до 03.2022г.); методи за теоретично проучване: анализ на нормативни документи; преглед и анализ на академична литература; анализ на статистически данни, вкл. международни сравнения; сравнителен анализ, вторичен анализ на данни от проучвания.

Изследването не е финансирано и е осъществено със собствени ресурси.

Обект на изследване са пострадалите от домашно насилие. Предметът е свързан с достъпа до правосъдие на жертвите на домашно насилие по време на COVID-19. Целта на изследването е да се проучи, анализира и съпостави информация за прилагане на ЗЗДН

от районните съдилища (РС) в областните градове по време на извънредна епидемична обстановка от COVID-19. Задачите адресират проучване на процедурите, механизмите и сроковете за приемане на молби за защита от домашно насилие по електронен път, насрочване на съдебни дела, разглеждане и произнасяне; да се проучат и анализират данните за прилаганите срокове при администрирането на съдебните дела за домашно насилие; да се анализира прилагането на новата правна норма, според която съдилищата имат задължение да приемат процесуални действия в електронна форма (вкл. да приемат молби за защита по ЗЗДН); да се съпоставят практиките за идентификация на жалбоподателите и изискване за полагане на Квалифициран електронен подпис (КЕП); да се изследват сроковете за обявяване на съдебните актове и мотивите към тях; да се анализира прилага ли се служебно начало (чл.16 от ЗЗДН) при определяне на мерките за защита по чл.5 от ЗЗДН, ако пострадалото лице не е поискало защита за всички посочени мерки от т.1 до т.6 вкл.

Източници на информация са районните съдилища в областните градове на България, ВСС и съдебната практика на ВКС. Влошеното обществено здраве в глобален мащаб с COVID-19 наложи спешни промени в процесуалните закони в България с въвеждане на нова правна норма. Съдилищата бяха задължени да приемат процесуални действия в електронна форма.ⁱⁱⁱ Съгласно новите законови правила

съдилищата не може да отказват приемането на електронни изявления, с които се извършват процесуални действия, когато:

1. са спазени изискванията на Регламент (ЕС) № 910/2014 и на Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги;

2. изявленията са подписани с квалифициран електронен подпис, когато законът изисква саморъчен подпис за валидността на определени изявления.^{iv}

Всички РС в областните градове (без Софийски районен съд и РС Смолян) са участвали в проекти за гражданско наблюдение на съдебната система (2004-2013).^v Постоянна тема за наблюдение е била прилагането на ЗЗДН. Достъпът до правосъдие на уязвими групи (вкл. жертви на домашно насилие) е била друга важна тема за гражданско наблюдение.

Случаите на домашно насилие в България са увеличени по време на COVID-19

Десетки хиляди сигнали за насилие в семейството са подадени през последните две години в органите на МВР, организации за подкрепа и медицински центрове.^{vi} Основна причина е въведеното извънредно положение по повод COVID-19 и извънредна епидемична обстановка. Продължителната изолация, загубата на работа и доходи са породили различни кризи в семействата в България.^{vii} Наложените ограничения в придвижването и социалните контакти са стимулирали увеличаване на напрежението и агресия в семейството, споделят експерти.

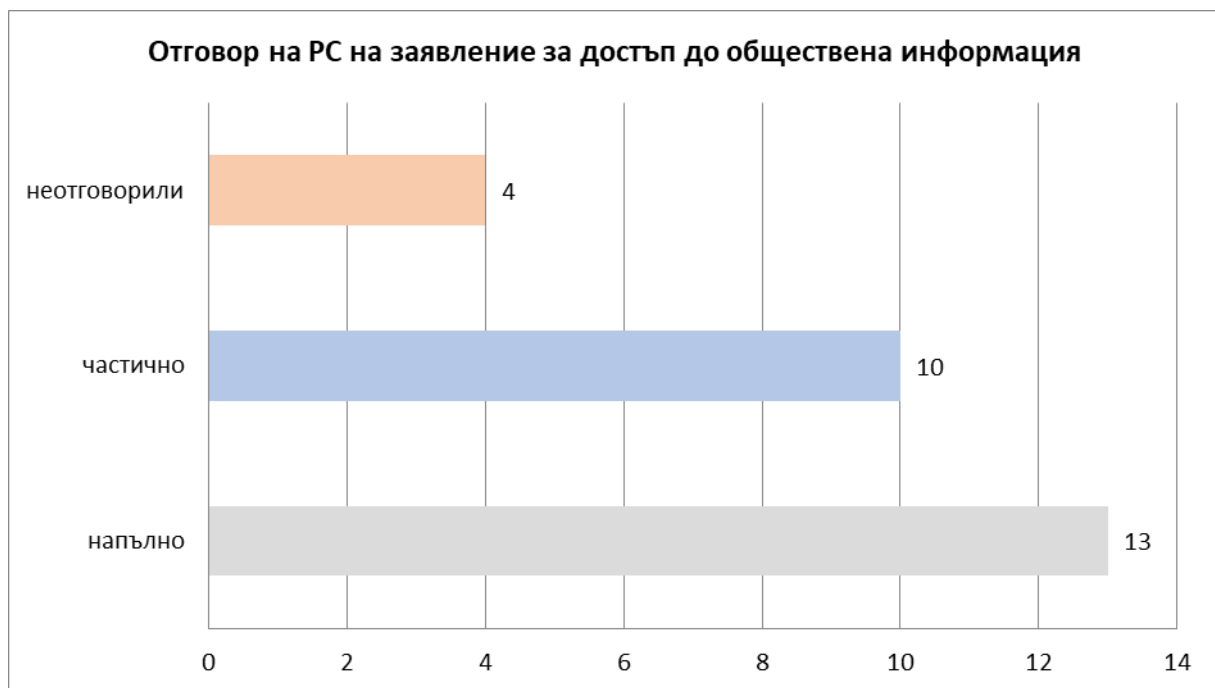
Констатира се увеличаване на броя за заведените съдебни дела за защита от домашно насилие. С 10% е нараснал броят на подадените в съда молби за защита само за една година, според информация от *Висш съдебен съвет (ВСС)*.^{viii} През първата година с COVID-19, делата за разглеждане в районните съдилища в България по ЗЗДН през 2020г. са общо 4057, като са приключили със съдебен акт 3175 (78%). През следващата година (2021) са разгледани общо 4401 съдебни дела за защита от домашно насилие, от които „свършени дела“ са 3571 (81%). Наблюдава се плавно увеличаване на броя на приключилите съдебни дела на годишна база.

Работна хипотеза на изследването

Достъпът до правосъдие на пострадалите от домашно насилие не е гарантиран в пълна степен по време на извънредна епидемична обстановка от COVID-19. Съществуват противоречиви съдебни практики при осъществяване на законово гарантирани възможности да се подават молби за защита по ЗЗДН по електронен път. Допълнително затруднение създават свръхрегулации в съдебните палати (Велико Търново и Ловеч). Относно осигуряване на бърз съдебен процес, може да се разглежда за спорно от правна гледна точка изискването за полагане на КЕП, вместо саморъчен подпис под молба за незабавна защита от пострадалото лице. Пандемията от COVID-19 „разтегли“ във времето сроковете за насрочване, разглеждане и произнасяне със съдебен акт. Процедурите за подаване на молби за защита по електронен път не са улеснени във всички областни градове. Колебливо и непоследователно на места се прилага задължението в ЗСВ за откритост, достъпност и прозрачност в дейността на съдилищата.

Засилена критичност се наблюдава при отговорите на подаденото заявление за достъп до обществена информация. Съдът в някои от областните градове (София, Хасково, Ямбол) проявява чувствителност, когато е запитан как прилага законът и в каква степен осигурява достъп до правосъдие на жертвите на домашно насилие.

Графика 1: Отговор на РС на заявление за достъп до обществена информация

Мнозинството от всички районни съдилища (85%) са отговорили на подаденото заявление, с три постановени отказа (София, Хасково, Ямбол). РС Варна е изпратил обобщена информация за теми от 6 до 11. Седем съдилища (25%) не са предоставили отговори на темите от 6 до 11 (Видин, Враца, Кюстендил, Пазарджик, Силистра, Сливен, Търговище), като РС Бургас не е отговорил на теми от 8 до 11. Информация за съдебни дела по ЗЗДН е предоставена от РС Русе, без да е отговорено конкретно на заявлението.

Как се администрират делата за защита от домашно насилие по време на COVID-19?

Първите пет теми изследват процеса на насрочване на съдебните дела, разглеждане, произнасяне със съдебен акт, връчване на страните в процеса, срок за обявяване на мотивите.

Първи въпрос *„В какъв срок се насрочват откритите съдебни заседания след получаване на молба за защита - брой календарни дни /средна стойност/?“* (23 отговора, 85%)

Всички съдилища са отговорили, че спазват предвидения от закона срок. Откритите съдебни заседания се насрочват не по-късно от един месец от постъпване на молбата (при стриктно спазване на 12, ал. 1 от ЗЗДН). Констатира се добри практики на ускорено разглеждане на молбите за защита от домашно насилие в 4 съдилища в Северна България и 1 – в южната част на страната.

Сравнително бързо се разглеждат съдебните дела в град в Западна България - 23 дни (Кюстендил). Откритите съдебни заседания се насрочват в срок 24 дни (Смолян). В рамките от 6 до 29 дни се насрочва открито съдебно заседание. По време на съдебна ваканция, по изключение 3 съдебни дела са насрочени в срок от 30 до 33 дни (Силистра). В срок до един месец (средно 21 дни) се насрочва открито съдебно заседание (Шумен). Откритите съдебни заседания са насрочени в срок от 29 дни (Варна).

Втори въпрос *„В какъв срок се произнасят със съдебен акт/решение след приключване на съдебното дело - брой календарни дни /средна стойност/?“* (23 отговора, 85%).

Всички съдилища декларират спазване на срока от 30 дни за произнасяне по молбата за защита от домашно насилие. Огромното мнозинство приключва съдебните дела при спазване на установения в закона срок (235, ал. 5 от ГПК). Могат да се очертаят три групи отговори. В първа група (13 съдилища) съдът се произнася с решение в същия ден, в същото съдебно заседание (Велико Търново, Враца, Габрово, Кърджали, Кюстендил, Плевен, Сливен, Смолян, Търговище, Шумен). След приключване на съдебното дело съдът се произнася в същия ден или най-късно на следващия ден (Стара Загора, Разград); в рамките на два календарни дни (Монтана). Във втората група (7 съдилища) съдът се произнася със съдебен акт от обявяване на делото за решаване, не по-късно от 30 дни (Бургас, Добрич, Ловеч, Пазарджик, Пловдив, Перник, Силистра). В третата група (3 съдилища) съдебните актове по ЗЗДН са произнесени до 3 дни от датата на приключване на делото (Благоевград, Видин); срок от 18 дни от датата на откритото съдебно заседание (Варна).

Трети въпрос *„Съдебните актове/Решенията по делата в открито или закрито съдебно заседание се произнасят?“* (23 отговора, 85%).

Решенията по делата по ЗЗДН се обявяват в открито съдебно заседание (чл.15, ал.1 от ЗЗДН) са посочили 15 съдилища (Благоевград, Велико Търново, Габрово, Добрич, Кърджали, Кюстендил, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Перник, Плевен, Пловдив, Смолян, Търговище, Шумен). Заповедите за незабавна защита и разпорежданията за насрочване по всички дела по ЗЗДН се произнасят в закрито заседание, а съдебният акт (решение) се обявява в открито съдебно заседание в 5 съдилища (Бургас, Враца, Разград, Стара Загора, Сливен). „Решенията се обявяват на страните в открито съдебно заседание. Изключение са решенията по 4 броя дела, които са обявени в 30-дневен срок, поради фактическа и правна сложност.“ (Силистра).

Само един районен съд (с висока натовареност) съобщава, че съдебните решения по ЗЗДН се произнасят в закрито съдебно заседание (Варна).

Съществуват трудности при администриране на делата, информира съд от Северозападна България (Видин). Новата електронна система EISS създава обективно затруднение за произнасяне на решенията по делата, образувани по молба за защита от домашно насилие в открито съдебно заседание (чл.15, ал.1 от ЗЗДН). Затруднението произтича от сложната процедура - след приключване на делото се изготвя протокол от съдебно заседание, той се проверява от съдията, публикува се в електронната програма от секретар-протоколита, подписва се с КЕП от секретаря и от съдията. Следва процес на решаване на делото и постановяване на съдебното решение, проверка и подписване по електронен път, публикуване. Процедурата отнема много време и става пречка за разглеждане на останалите съдебни дела, ако има насрочени за същото съдебно заседание.

Четвърти въпрос *„Съдебните актове кога и как се връчват на страните? - брой календарни дни /средна стойност/?“* (22 отговора, 81%)

Съдебните актове се връчват след постановяването им по определения в закона ред^{ix} в 20 районни съдилища (Благоевград, Бургас, Велико Търново, Видин, Враца, Габрово, Добрич, Кърджали, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Перник, Пловдив, Разград, Силистра, Сливен, Смолян, Стара Загора, Търговище, Шумен). Използват се всички регламентирани в процесуалните закони способи, като връчването се извършва в посочените срокове. Книжа се връчват в кратки срокове в две съдилища - в срок от 6-7 дни, връчване от призовкар или кмет (Кюстендил); в рамките от 1 до 5 дни (Плевен). Две съдилища (Видин, Силистра) поясняват, че връчват съдебните решения според спецификата на всяко съдебно дело. Има съдебни състави, които не връчват преписи от решението и заповедта в съдебно заседание, в което ги обявява.

Пети въпрос *„В какъв срок се обявяват мотивите към съдебен акт/решение - брой календарни дни /средна стойност/?“* (23 отговора, 85%).

Мнозинството (19 съдилища) обявяват решенията по дела за домашно насилие заедно с мотивите в един и същи ден (Благоевград, Бургас, Варна, Видин, Враца, Габрово, Добрич, Кърджали, Кюстендил, Ловеч, Перник, Плевен, Пловдив, Пазарджик, Сливен, Смолян, Стара Загора, Търговище, Шумен).

Четири съдилища съобщават за специфични практики при обявяване на мотивите към съдебното решение по ЗЗДН. Мотивите на съдебните актове се обявяват в деня на произнасяне или най-късно в рамките на 2 календарни дни, след като е приключило съдебното заседание (Монтана). В част от случаите мотивите са изготвени едновременно с решението, а в друга част са обявени до изтичане на срока за обжалване по чл. 17 от ЗЗДН, който е 7-дневен (Разград). Мотивите се обявяват заедно с решението в деня на постановяването, който съвпада с деня на последното съдебно заседание. Един съдебен състав изготвя мотивите отделно от съдебното решение и ги обявява в срок от 30 дни от последното съдебно заседание (Силистра). Мотивите се обявяват в най-кратък срок (не по-дълъг от един месец) в случай, че в откритото заседание на страните е обявен само диспозитивът на съдебния акт (Велико Търново).

Шести въпрос *„С какви методи и способности СЪДЪТ гарантира правата на българските граждани за бърз и справедлив съдебен процес – осигурени ли са възможности за приемане на молба за защита по ЗЗДН по електронен път?“* (16 отговора, 59%)

Осигурена е възможност за приемане на молбата за защита по ЗЗДН по електронен път, без да е посочено изискване за КЕП, в 7 съдилища (Благоевград, Велико Търново, Монтана, Плевен, Пловдив, Разград, Шумен). Допустимо е да се

подава молба по ЗЗДН по електронен път, ако тя е подписана с КЕП в 7 съдилища (чл. 1026 от ГПК във връзка с чл. 360ж от ЗСВ; Бургас, Варна, Габрово, Ловеч, Перник, Смолян, Стара Загора).

Предвидена е възможност съдебни книжа (в т.ч. и молби за защита от домашно насилие по реда на ЗЗДН) да се подават и получават на официалната поща на съда с КЕП (Заповед № 76/03.06.2021 г. на Председателя на Районен съд – Варна).^x В периода от 01.01.2021 г. до 15.03.2022 г. са подадени 9 молби за защита от домашно насилие по електронен път, 8 от които са подписани с КЕП от упълномощен процесуален представител на молителя. Съдебният състав е изисквал декларацията по чл. 9 от ЗЗДН (по 2 от делата, образувани по подадени молби по електронна поща на съда чрез упълномощен адвокат, подписал същите с КЕП) да бъде подписана с КЕП от молителя или да се представи в саморъчно подписан оригинал.

Няма подадени молби за защита по ЗЗДН (вкл. декларации по чл.9) по електронен път за заявения период, посочват от две съдилища (Видин и Кърджали)

Седми въпрос *„При подадена по електронен път молба за защита по ЗЗДН, СЪДЪТ изисква ли тя да бъде подписана с КЕП от молител-пострадало лице?“* (17 отговора, 63%)

Повече от две трети (65%) от районните съдилища (Бургас, Варна, Велико Търново, Габрово, Добрич, Кърджали, Плевен, Пловдив, Разград, Смолян, Перник) изискват молбата за защита по ЗЗДН да бъде подписана с КЕП от пострадалото лице (чл. 1026 и сл. ГПК). В близо 10% от районните съдилища не изискват жертвите на домашно насилие да подписват с КЕП молбите за защита по ЗЗДН. Не е необходимо молба за защита по ЗЗДН да бъде подписана с КЕП от пострадалото лице (Монтана). Възможно е молбата за защита по ЗЗДН да бъде подписано с КЕП от адвокат на пострадалото лице (Стара Загора). В голям южен град също не изискват КЕП (Благоевград).

Констатира се свръхрегулация в съд в Северна България (Ловеч). От съда посочват, че подадена по електронен път молба за защита по ЗЗДН трябва да е подписана с КЕП от самия молител и от адвокат. Районен съд информира, че не са постъпвали молби по ЗЗДН (вкл. декларации по чл.9) по електронен път (Видин). Получена е само една молба за защита от домашно насилие по електронен път, съобщава друг съд (Русе). Молбата е подписана с КЕП от упълномощения адвокат от молителя.

Осми въпрос *„За молбата за защита по ЗЗДН по т.7 от това заявление, СЪДЪТ изисква ли да бъде подписана с КЕП само и единствено от упълномощен адвокат от молител-пострадало лице?“* (15 отговора, 56%)

В 12 районни съдилища е допустимо молбата да е бъде подписана лично или от надлежно упълномощен адвокат от пострадалото лице (Благоевград, Габрово, Кърджали, Ловеч, Монтана, Плевен, Пловдив, Разград, Смолян, Добрич, Перник, Шумен). Съдебният състав е изисквал декларацията по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН да бъде подписана с КЕП от молителя или да се представи в оригинал, подписан саморъчно от него. Това е станало в две съдебни дела по ЗЗДН, образувани по подадени молби за защита от домашно насилие по електронна поща на съда чрез упълномощен адвокат, подписани с КЕП (Варна).

Съд приема молба за защита от домашно насилие, ако тя е подписана собствено ръчно от пострадалото лице, когато то не притежава КЕП (Стара Загора). Изискване да два подписа има в друг съд, където молбата за защита по ЗЗДН, подадена

по електронен път, следва да е подписана с КЕП от самия молител и от упълномощен представител (Велико Търново). Няма подадени молби за защита, подписани с КЕП само и единствено от упълномощен адвокат от пострадалото лице (Кърджали).

Девети въпрос *„При подадена по електронен път молба за защита по ЗЗДН, СЪДЪТ изисква ли декларацията по чл.9 от ЗЗДН да бъде подписана с КЕП от молител-пострадало лице?“* (14 отговора, 52%)

В 7 съдилища изискват декларацията по чл.9 от ЗЗДН да бъде подписана с КЕП от пострадало лице (Варна, Велико Търново, Габрово, Ловеч, Пловдив, Смолян, Добрич). Не е необходимо декларацията по чл.9 от ЗЗДН да бъде подписана с КЕП от пострадалото лице в пет съдилища (Благоевград, Монтана, Перник, Плевен, Шумен). Един съд не отговаря конкретно и посочва, че декларацията се подава заедно с молбата по ЗЗДН и се подписва само и единствено от пострадалото лице (Стара Загора). В един районен съд няма постъпили декларации по чл. 9 от ЗЗДН, подписани с КЕП от пострадалото лице (Кърджали).

Десети въпрос *„При подадена по електронен път молба за защита по ЗЗДН по т.9 от това заявление, СЪДЪТ изисква ли декларацията по чл.9 от ЗЗДН да бъде подписана с КЕП само и единствено от упълномощен адвокат от молител-пострадало лице?“* (13 отговора, 48%)

Всички отговорили изискват декларацията да бъде подписана от жертвата на домашно насилие. В 10 съдилища е необходимо декларацията да бъде подписана само и единствено от пострадалото лице (Благоевград, Варна, Габрово, Ловеч, Монтана, Перник, Плевен, Пловдив, Стара Загора, Шумен). Две съдилища поясняват как се подписва подадена по електронен път молба, подписана с КЕП. Необходимо е и декларацията да бъде подписана от пострадалия с КЕП, в случай, че молбата за защита по ЗЗДН е подписана с КЕП само и единствено от упълномощен адвокат от пострадалото лице (Велико Търново, Смолян). Няма постъпили декларации по чл. 9 от ЗЗДН, подписани с КЕП единствено от упълномощен адвокат от пострадалото лице (Кърджали).

Единадесети въпрос *„При прилагане на чл.16 от ЗЗДН за определяне на мерките за защита по чл.5 от ЗЗДН, как правораздава (прилага или не служебно начало) СЪДЪТ, ако молител-пострадало лице не е поискало защита за всички посочени мерки от чл.5 от т.1 до т.6 вкл.?“* (17 отговора, 63%)

Мнозинството отговорили съдилища прилагат служебно начало при определяне на мерките за защита (Благоевград, Велико Търново, Видин, Габрово, Добрич, Кърджали, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Перник, Плевен, Пловдив, Разград, Силистра, Смолян, Шумен). Съдът прилага мерките за защита (чл. 5 от ЗЗДН) по негова преценка, ако пострадалото лице не е посочило всички мерки. При налагането на мерките по чл.5 от ЗЗДН съдът не е обвързан от искането на молителя, а е налагал мерки по своя преценка - една или повече защитни мерки (чл.16 от ЗЗДН), които е преценил за подходящи в конкретния случай. Само в един районен съд се прилага практика, в която *„съдът не е обвързан с прилагането на служебното начало, тъй като всеки случай по ЗЗДН е различен и се прилагат мерките за защита, които са съотносими към него.“* (Стара Загора)

Заключение

Проучена е съдебната практика за достъп до правосъдие на жертвите на домашно насилие по време на социална изолация от COVID-19. Наблюдава се увеличаване на съдебните дела за защита от насилие в семейството през последните две

години. ЗЗДН се прилага активно в част от изследваните съдилища, като има сериозна съдебна практика. Констатира се увеличаване на броя за заведените съдебни дела за защита от домашно насилие с 10% годишно. Потвърждава се работната хипотеза на изследването: Достъпът до правосъдие на пострадалите от домашно насилие не е гарантиран в пълна степен по време на извънредна епидемична обстановка от COVID-19. Не са много на брой подадените по електронен път молби за защита. Наблюдават се противоречиви съдебни практики при администриране на молби за защита по ЗЗДН по електронен път. Затруднение създават свръхрегулации в някои съдебни палати. Спорно е изискването за подписване с КЕП, за да бъде редовна лично подадена молба за защита от жертва на домашно насилие. Необходимо е да се популяризира широко възможността да се подават по електронен път документи в съдилищата, което може да бъде приоритет на ВСС. Пострадалите от домашно насилие могат да използват активно подаването на документи до съда по електронен път, което би подобрило достъпа до правосъдие.

Използвани източници

Атанасова, В. Горещите линии за насилие: Увеличават се пострадалите възрастни хора и семейства на полицаи, Дневник, 06.12.2020 [Atanasova, V. (2020) Goreshtite telefonni linii za nasilie: Uvelichavat se postradalite vyzrastni hora I semejstva na policai, Dnevnik, 06.12.2020], Available at: <https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2020/12/06/4145965_goreshtite_linii_za_nasilie_uvelichavat_se/> [Accessed 5 September 2022]

Атанасова, В. (2020) Конкретните стъпки, които жертва на домашно насилие може да направи, Дневник, 10.12.2020 [Atanasova, V. (2020) Konkretni istupki, koito jesrtva na domashno nasilie moje da napravi, Dnevnik, 10.12.2020], Available at: <https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2020/12/10/4150236_konkretnite_stupki_koito_jertva_na_domashno_nasilie> [Accessed 5 September 2022]

Доклад от проект „Гражданско наблюдение в съдилищата по дела, свързани с домашно насилие”, реализиран с подкрепата на Институт „Отворено общество” – София, 2005-2006.

Конвенция на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие (Истанбулска конвенция) [Konvencia na Syveta na Evropa za prevencia I borba s nasiliето nad jeni I domashното nasilie (Istanbulska konvencia)]

Милков, Г. (2019) докторска дисертация „Партньорството между институциите при социална защита от домашното насилие”, Научен ръководител: проф. д-р Нели Бояджиева, СУ „Свети Климент Охридски“, София. [Milkov, G. (2019) doktorska disertacia “Partnourstvoto mejdu instituciите pri socialna zashtita ot domashното nasilie”, nauchen rykovoditel prof. d-r Nely Boyadjieva, SU “Sveti Kliment Ohridski”, Sofia]

Обществени нагласи към насилието, Национален център за парламентарни изследвания (НЦПИ), 2019. София. [Obshtestveni nagalsi kym nasiliето, Nacionalen centyr za parlamentarni izsledvania, Sofia]

-
- ⁱ Милков, Г., Хармония в различията, Сборник с доклади, Научна конференция "Хармония в различията", УНИБИТ, София, 09.12.2022
- ⁱⁱ ТР№2/2019 гр.София, 26.03.2021 г. Върховен касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии.
- ⁱⁱⁱ Чл. 102б. (Нов - ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.), Граждански процесуален кодекс, в сила от 01.03.2008 г.
- ^{iv} Пак там.
- ^v Вж страница на Център за съзидателно правосъдие: <https://www.ngo-rz.org/ccj/broshuri/>
- ^{vi} Атанасова, В. Конкретните стъпки, които жертва на домашно насилие може да направи, Дневник, 10.12.2020
- ^{vii} Атанасова, В. Горещите линии за насилие: Увеличават се пострадалите възрастни хора и семейства на полицаи, Дневник, 06.12.2020
- ^{viii} Решение за достъп до обществена информация № 31/07.09.2022г. на Главен секретар на Висш съдебен съвет.
- ^{ix} предвиден в Глава Шеста, Раздел Първи от ГПК, съответно чл. 16, ал.3 и чл. 18, ал.2 от ЗЗДН.
- ^x издадена на основание чл. 80, ал. 1, т. 2 от ЗСВ, във връзка с изменение на Правилата и мерките за работа на съдилищата в условията на пандемия с решение по Протокол № 21/01.06.2021 г. на Съдийската колегия на ВСС